

UO'K: 63.631.

EGILUVCHAN QUVURLAR YORDAMIDA G'O'ZA NAVLARINI SUG'ORISHNING G'O'ZA HOSILDORLIGIGA TA'SIRI**To'xtayeva Gulshan Po'lotovna**

TDAU mustaqil tadqiqotchisi

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li

TDAU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti boshlig'i, q.x.f.d, professor

Annotatsiya. Ushbu maqolada Buxoro viloyatining o'tloqi allyuvial tuproqlari sharoitida ekilgan g'o'za navlarini egiluvchan quvurlar yordamida sug'orish va sug'orish oldi tuproq namliklari variantlar kesimida bir dona ko'sakdagi paxta og'irligi bo'yicha dala tajribasida olingan ma'lumotlar keltirilgan. Tajribada g'o'za navlarini sug'orishda suvtejamkor sug'orish usullaridan foydalanilgan, nazoratga nisbatan egiluvchan quvurlar yordamida sug'orish natijasida sug'orish suvlari tejallishiga erishilgan va shu bilan bir qatorda yuqori hosil olishga erishilgan.

Kalit so'zlar: Buxoro viloyati, o'rtacha sho'rlangan o'tloqi allyuvial tuproqlar, egiluvchan quvurlar, sug'orish oldi tuproq namligi, bir dona ko'sak, paxta og'irligi.

Аннотация: В данной статье представлены результаты полевых исследований по определению массы хлопка в одной коробочке у сортов хлопчатника, выращиваемых в условиях лугово-аллювиальных почв Бухарской области, в зависимости от вариантов орошения с использованием гибких труб и уровня предполивной влажности почвы. В ходе эксперимента при орошении сортов хлопчатника использовались водосберегающие методы орошения, а за счет орошения с использованием гибких труб по сравнению с контролем удалось сэкономить оросительную воду и одновременно получить более высокий урожай.

Ключевые слова: Бухарская область, умеренно засоленные луговые аллювиальные почвы, гибкие трубы, получаемая при орошении почвенная влага, комок сена, хлопковая масса.

Annotation. This article presents the results of field experiments on the cotton weight per boll in cotton varieties cultivated under the meadow-alluvial soil conditions of the Bukhara region. The study evaluates the effects of irrigation using flexible pipes and different pre-irrigation soil moisture levels on the cotton weight per boll. In the experiment, water-saving irrigation methods were used to irrigate cotton varieties, and by irrigating with flexible pipes, water savings were achieved compared to the control, and at the same time, higher yields were achieved.

Keywords: Bukhara region, moderately saline grassland alluvial soils, flexible pipes, received irrigation soil moisture, a lump of bursage, cotton weight.

Kirish. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida g'o'za ekini asosiy ekinlardan biri sifatida ekib kelinmoqda. Jumladan, Xitoyda 6,5 mln.tonna, Hindistonda 6,3 mln.tonna, O'zbekistonda 4,0 mln.tonna, AQShda 3,5 mln.tonna, Pokistonda 2,4 mln.tonna, Braziliyada 1,4 mln.tonna paxta hosili yetishtirilmoqda. G'o'za ekinidan olinadigan paxta o'sib borayotgan aholini kiyim-kechakka, sanoatni xom-ashyoga, chorvachilikni yem-xashakka bo'lgan ehtiyojlarini ta'minlab kelmoqda. G'o'za navlaridan yuqori va sifatli paxta hosilini yetishtirishda sug'orish tartiblari va oziqa me'yorlarini turli me'yorlarda qo'llash bo'yicha tadqiqotlar muhim sanaladi. Sug'oriladigan maydonlarning ma'lum bir qismini egallagan o'tloqi-allyuvial tuproqlar sharoitida g'o'za navlarining sug'orish tartibini oziqlantirish me'yorlariga bog'liqligi o'ta muhim masalalardan biri bo'lib, g'o'za yetishtirishda yuqori agrotexnologiyalarni o'z vaqtida joriy etish dolzarbligini ko'rsatadi.

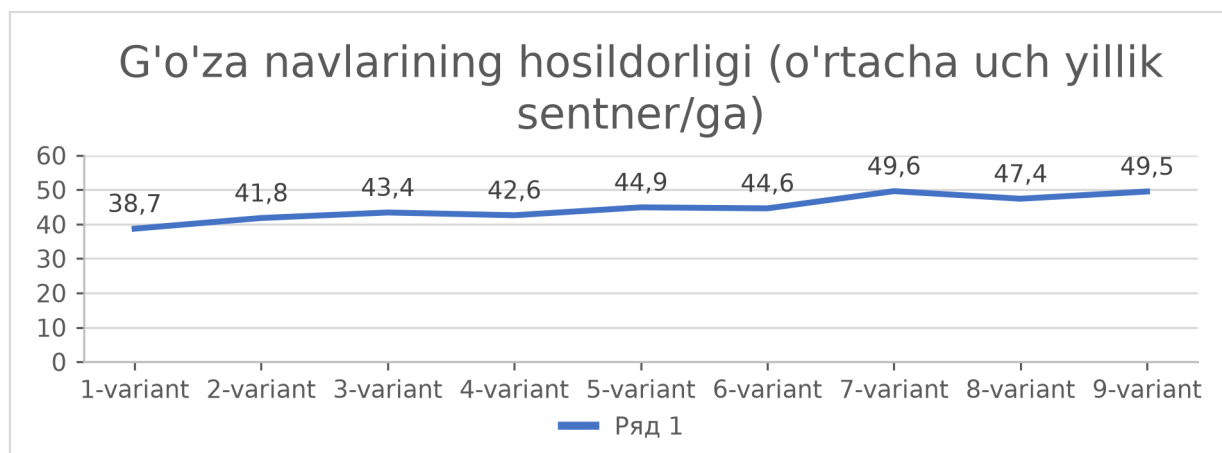
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 25-martdagi PQ-179-son [qaroriga](#) muvofiq "Paxta maydonlarida tuproq unumdorligini va hosildorlikni oshirish, sug'orishning yangi texnologiyalarini joriy etishni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida g'o'za ekilgan maydonlarda tuproq unumdorligini saqlash, oshirish va paxta hosilini oshirish, ilmiy asoslangan almashlab ekishni va sug'orishning yangi texnologiyalarini joriy etish belgilab qo'yilgan.

G'o'za navlaridan yuqori va sifatli paxta hosilini yetishtirishda sug'orish tartibi ChDNSga nisbatan 65-65-60%, 70-70-65%, nazariy ko'chat

qalinligi 80-90; 100-110; 120-130 ming tup/ga, o'g'it me'yorlari $N_{180}P_{126}K_{90}$; $N_{220}P_{154}K_{110}$ va $N_{260}P_{182}K_{130}$ kg/ga ni tashkil etgan.[2.3] PSUEAITI olimlari tomonidan azotli o'g'itlar gektariga sof holda 70-75 kg (ammiakli selitra 210-225 kg) va fosforli o'g'itlar sof holda 40-50 kg (ammofos 80-100 kg yoki oddiy superfosfat 220-275 kg yoki suprefos 170-215 kg yoki PS-Arpo 100-125 kg) berilishi lozim. Mineral o'g'itlar to'g'ri berilishi uchun g'o'za qator oralari 90 sm bo'lsa, mineral o'g'itlar g'o'za qatoridan 30-35 sm yoniga, 60 sm, qator oralig'ida esa qator orasining o'rtasiga 14-16 sm chuqurlikka solish bo'yicha tadqiqotlar o'tkazilgan [1.4].

Tadqiqot usullari: Tadqiqot o'tkazish jarayonida dala tajriba ishlarida tuproqning agrofizik, agrokimyoviy xususiyatlari va o'simlikda fenologik kuzatuvlar O'zPITIning "Dala tajribalarini o'tkazish uslublari", "Методы агрофизических, агрохимических и микробиологических исследований в поливных хлопковых районах" uslubiy qo'llanmasidan foydalanilgan holda olingan ma'lumotlarning variatsion – statistik taxlili B.A.Dospexovning "Методика полевого опыта" uslubida tahlil qilingan.

Tadqiqot natijalari. Buxoro viloyati sharoitida g'o'za navlarini turli sug'orish va oziqlantirish me'yorlarini ishlab chiqish bo'yicha dala tajribalarida 2023-2025 yillar bo'yicha uch yillik Buxoro-10 (Sardor-1) navining hosildorligi tajribaning nazorat hisoblangan birinchi variantida sug'orish oldi tuproq namligi 70-70-60% sug'orish tartibida va oziqlantirish me'yori $N_{200}P_{140}K_{100}$ kg/ga qo'llanilganda 38,7 s/ga bo'lgan. Tajribaning ikkinchi va to'rtinchi variantlarida sug'orish oldi tuproq namligi bo'yicha nazorat variantiga mos ravishda sug'orish oldi tuproq namligiga mos, ammo sug'orishda o'qariqlar o'rnida egiluvchan quvurlar yordamida sug'orishlar amalga oshirilgan, ikkinchi variantda mineral o'g'itlarning me'yori $N_{200}P_{140}K_{100}$ kg/ga qo'llanilganda o'rtacha hosildorlik gektariga 41,8, oziqlantirish me'yori oshirib qo'llanilganda esa 42,6 s/ga paxta hosili olishga erishilgan. Tajribaning uchinchi variantida sug'orishlar ChDNSga nisbatan 70-80-70 % tartib bo'yicha amalga oshirilgan, oziqlantirishlar azot 200 kg/ga, fosfor 140 kg/ga va kaliy o'g'itlarining miqdori 100 kg/ga qo'llanilganda o'rtacha gektaridan olingan hosildorlik uchinchi variantida o'rtacha 43,4 s/ga va tajribaning beshinchi variantida 44,9 s/ga paxta hosili olingan hamda azotning yillik me'yori 250 kg/ga teng bo'lgan, fosforli o'g'itlarning me'yori 175 kg gektariga teng bo'lgan, kaliy o'g'itlarining yillik me'yori 125 kg/ga nisbatlarda qo'llanilgan.

Tajribaning keyingi variantlarida esa g'o'zaning Porloq-1 navi ekilgan va sug'orishlar barcha variantlarda egiluvchan quvurlar yordamida amalga oshirilgan. Oltinchi tajriba variantida oziqlantirish me'yori ham azot, fosfor va kaliyning me'yorlari 200, 140, 100 kg/gektariga berilgan, sug'orish oldi tuproq namligi ChDNSga nisbatan 70-70-60% sug'orish oldi tuproq namligi bo'yicha o'tkazilgan va mineral o'g'itlarning yillik me'yori $N_{200}P_{140}K_{100}$ kg/ga qo'llanilgan paxta hosildorligi o'rtacha uch yillik bo'yicha 44,6 s/ga teng bo'lgan. Tajribaning sug'orish oldi tuproq namligi 70-80-70% tartibda amalga oshirilishi, mineral o'g'itlarning yillik me'yori $N_{200}P_{140}K_{100}$ kg/ga yettinchi variantda o'rtacha hosildorlik 49,6 s/ga teng bo'lganligini tajriba natijalarida o'z isbotini topgan. Sug'orish oldi tuproq namligi ChDNSga 70-70-60% bo'yicha amalga oshirilgan sakkizinchi variantda oziqlantirish tartiblari $N_{250}P_{175}K_{125}$ kg/ga sarf me'yorida qo'llanilganda o'rtacha hosildorlik o'rtacha 47,4 s/ga teng bo'lganligi aniqlangan, tajribaning to'qqizinchi variantida ChDNSga nisbatan 70-80-70 % tartib bo'yicha hamda oziqlantirish me'yorlari azot, fosfor va kaliyning yillik me'yorlar 250, 175 va 125 kilogrammda berilganda gektariga olingan hosildorlik o'rtacha 49,5 s/ga teng bo'lgan.

Xulosa. Buxoro viloyatining o'tloqi allyuvial tuproqlari sharoitida g'o'zaning Buxoro-10 (Sardor-1) va Porloq-1 navlarini egiluvchan quvurlar yordamida sug'orishda Buxoro-10 (Sardor-1) navida o'rtacha uch yillik hosildorlik sug'orish oldi tuproq namligi 70-80-70% tartib bo'yicha

va mineral o'g'itlarning me'yori $N_{200}P_{140}K_{100}$ kg/ga qo'llanilganda 44,9 s/ga, sug'orish tartibi va oziqlantirish me'yorlariga mos ravishda g'o'zaning Porloq-1 navi bo'yicha 49,6 s/ga paxta hosili olishga erishilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nurmatov Sh, Mirzajonov Q, Avliyoqulov A, Bezborodov G. Dala tajribalarini o'tkazish uslublari. Uslubiy qo'llanma, O'zPITda nashrga tayyorlandi va chop etildi, O'zPITI. 2007., B-63.
2. Paxta seleksiyasi, urug'chiligi va yetishtirish agrotexnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti (PSUEAITI). "Buxoro viloyati tuproq iqlim sharoitida g'o'za navlaridan yuqori va sifatli paxta hosili yetishtirish agrotexnologiyalari bo'yicha" tavsiyalar, Toshkent, 2019., 13-20-B.
3. Namozov F, Tog'aeV S, Tog'aeV Sh. Porloq-1 g'o'za navining sug'orish tartiblari va ko'chat qalinliklariga bog'liq holda oziqa moddalarga talabi. // Agro ilm. Toshkent, 2019., №3. B-19-20.
4. Abdualimov Sh, Niyozaliev B, Hasanova F. Yoz chillasida g'o'za parvarishi. // O'zbekiston qishloq va suV xo'jaligi jurnali. Toshkent, 2020., № 7. B-3
5. Durdiev N, Baxromov A, G'opporov F. Urug'lik uchun yetishtiriladigan g'o'za navlarining bir dona ko'sakdagi paxta vazniga sug'orish va mineral o'g'itlar me'yoringa ta'siri. // O'zbekiston qishloq va suV xo'jaligi jurnali. Toshkent, 2020., №5. B-23.